

UNIVERZITA PALACKÉHO

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Americká vojenská přítomnost na Okinawě a její dopady

American military presence on Okinawa and its impact

Olomouc 2018, Martin Egreši

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité
prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou americké vojenské přítomnosti na ostrově Okinawa a důsledky, které s sebou přináší po stránce ekonomické, společenské a politické. V první kapitole se popisuje historické pozadí, především pak bitva o Okinawu a události následující po druhé světové válce. Druhá kapitola se zaměřuje na období do roku 1972 před navrácením Okinawy a třetí kapitola navazuje obdobím po roce 1972 až do současnosti. Druhá a třetí kapitola je pak rozdělena na jednotlivé části podle zkoumaných třech aspektů.

Název práce: Americká vojenská přítomnost na Okinawě a její dopady

Počet stran: 42

Počet znaků včetně mezer: 75 635

Počet použitých zdrojů: 28

Klíčová slova: Okinawa, americké základny, ekonomika, politika, společnost

Tímto bych rád poděkoval vedoucí své práce Mgr. Sylvě Martináskové Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Ediční poznámka

V práci je použit japonský způsob psaní jmen, tedy uvedení nejprve příjmení a poté osobního jména. U každého japonského jména je pak v závorce uveden přepis ve znacích, s výjimkou těch jmen, jejichž znakový zápis nebylo možné dohledat. Při uvádění japonských pojmů, jako například název politické strany, je pojem nejdříve uveden v českém jazyce a v závorce pak připsán znakový zápis včetně českého přepisu. V práci je použito české transkripce japonštiny kromě bibliografických citací psaných v anglickém jazyce. Zde zůstala zachována anglická transkripce. Zdroje jsou uvedeny dle citační formy ČSN ISO 690.

Obsah

Úvod.....	7
1 Druhá světová válka a americká okupační správa	9
1.1 Bitva o Okinawu a konec války	9
1.2 Okupační správa	11
1.3 Japonsko-americká bezpečnostní smlouva	12
2 Dopady americké vojenské přítomnosti pro Okinawu do roku 1972	14
2.1 Úvod do okinawské problematiky	14
2.2 Dění ve společnosti do roku 1972.....	15
2.3 Politická situace do roku 1972.....	20
2.4 Ekonomika Okinawy do roku 1972	22
3 Dopady americké vojenské přítomnosti pro Okinawu po roce 1972 až do současnosti	24
3.1 Dění ve společnosti po roce 1972	24
3.2 Politická situace po roce 1972	29
3.2.1 Politické diskuze ohledně základny Futenma	30
3.3 Ekonomika Okinawy po roce 1972	32
Závěr	36
Resumé.....	38
Seznam použitých zdrojů.....	39

Úvod

Souostroví Rjúkjú, čítající desítky ostrovů nacházejících se v Tichém oceánu, mezi nimiž je největší ostrov Okinawa, je důležitým vojenským strategickým bodem a zároveň i místem sporu mezi Japonskem a USA, týkajícího se vojenských základen, jehož počátky začínají kapitulací a prohrou Japonska ve druhé světové válce v roce 1945. Od tohoto roku se zde nacházejí americké vojenské základny, z nichž se většina vyskytuje právě na Okinawě. Základny byly zřízeny v době americké okupace, kdy Okinawa patřila pod správu USA. Zatímco někteří obyvatelé Japonska se ke vzniku základen stavěli kladně, část z nich to naopak nesla těžce. Kontroverze základen se však nezměnila ani po navrácení Okinawy zpět pod Japonsko v roce 1972, ba naopak se v určitých ohledech ještě prohloubila. Tento spor dodnes ovlivňuje vztahy obou zemí v rámci několika aspektů, které lze rozdělit na aspekt ekonomický, společenský a politický. Zmíněná hlediska procházela postupem času změnami a vývojem, ale po celou dobu hrála významnou roli nejen pro vládu Japonska s ohledem na spolupráci s USA, ale především pro samotné Okinawany.

Kvůli obsáhlosti daného tématu se budeme v této bakalářské práci zabývat problematikou amerických vojenských základen, vyskytujících se na soustroví Rjúkjú, především pak na ostrově Okinawa a to v rámci jednotlivých aspektů, které jsou zmíněny výše. Na Okinawě se nachází celkem 32 amerických základen, včetně základny Futenma, která se dá považovat za vůbec nejkontroverznější ze všech základen, neboť se k ní vážou společenské i politické problémy spojené s rozsáhlými demonstracemi, a z tohoto důvodu se jí v naší práci budeme jako jediné věnovat podrobněji. Dále se v práci nebudeme detailně zabývat vojenským vybavením a strukturou jednotlivých základen, stejně jako jejich konkrétním obsazením, ale s výjimkou zmíněné Futenmy budeme brát základny jako celek, se kterým budeme pracovat s ohledem na zkoumané aspekty.

Společenský a politický aspekt spolu v mnoha ohledech souvisí a překrývá se. V politickém aspektu hrají důležitou roli jednotlivé vlády Japonska, které měly v daných obdobích možnost řešit či rozhodovat o osudu základen, o kterých i jednaly s americkou vládou. K politickému hledisku se váže bezpečnostní smlouva z roku 1951 a její následná revize o devět let později, stejně jako jednotliví politici, kteří se problematikou základen zabývali a jejichž politická kariéra byla událostmi okolo vojenské situace na souostroví

Rjúkjú přímo ovlivněna. Ve společenském aspektu zmíníme názory obyvatel Okinawy, stejně jako početné demonstrace, které se konaly již v začátcích fungování základen, a které trvají dodnes s tím, že nesouhlas a odpor vůči americké přítomnosti zesiluje vždy s ohledem na aktuální japonskou politickou situaci či zločiny amerických vojáků, které se dostanou na veřejnost.

Ekonomické hledisko je pak neméně důležitou částí v pochopení dopadů, které s sebou vojenská přítomnost na ostrov Okinawa přináší. Složitě propojení ekonomických zájmů na Okinawě z americké strany, ze kterých pak prostřednictvím velkých peněžních částek těží i strana japonská, je jedním z důvodů, proč jakákoli změna v otázce vojenských základen vyžaduje k realizaci dlouhá léta. Provozování základen s sebou pro Okinawu mimo jiné přináší pravidelný příjem zisků i nová pracovní místa, ale na druhou stranu i náklady, omezení v částech ostrova, kde se základny nacházejí a pro obyvatele i pocit strachu nebo nedůvěry z cizích vojáků v blízkosti jejich domovů. To značně přispělo k negativnímu postoji napříč ostrovním obyvatelstvem.

Cílem této práce je zjištění, jaké dopady s sebou vojenská přítomnost na Okinawě přináší a jak ovlivnily Okinawu i její obyvatelstvo po stránce ekonomické, společenské i politické. Práce bude dělena do třech hlavních kapitol. V první kapitole bude stručně vysvětleno historické pozadí, počínaje koncem druhé světové války a bitvou o Okinawu, až po konec americké správy nad Okinawou. Tato část nám pomůže lépe porozumět událostem, které vedly k zřízení základen a nastíní situaci, která probíhala poté.

V následujících dvou kapitolách se pracuje se dvěma časovými úseky. Prvním úsekem je období americké okupace mezi lety 1945–1952 a následným americkým mandátem OSN, který trval do roku 1972. Druhým je doba po navrácení Okinawy Japonsku v roce 1972 až dodnes. V každém úseku se budou jednotlivé podkapitoly zabývat výše zmíněnými hledisky. Vzhledem k dostupným údajům je však větší pozornost věnována společenskému aspektu v obou časových úsecích, jelikož se na Okinawě často pořádaly demonstrace a později se o situaci na ostrově začala více zajímat média. V závěru se pak pokusíme shrnout odpovědi na stanovenou otázku.

1 Druhá světová válka a americká okupační správa

Druhá světová válka je dodnes považována za největší světový válečný konflikt v dějinách lidstva, který pro Okinawu i Japonsko samotné znamenal velkou změnu do budoucna. Na Okinawě proběhl jeden z nejkrvavějších konfliktů během války a dnes je stále objektem mnoha diskuzí a sporů kvůli přítomnosti amerických základů. Japonsko se stalo na dobu sedmi let okupovaným státem, který během této doby přijal novou ústavu, změnu vládního systému i myšlení a v dnešní době je jedním ze vzorů vyspělého státu a silným americkým spojencem, ačkoli tyto státy byly během války nepřátelé. V první fázi války v Tichomoří se od útoku na Pearl Harbor Japoncům dařilo vítězit a připisovali si jeden úspěch za druhým. Za zlomový bod se však považuje bitva u ostrova Midway roku 1942, kde americké letectvo dokázalo potopit značnou část letadlových lodí japonské flotily a tím jejich armádu připravit o hlavní údernou sílu. Od tohoto okamžiku ustupovali Japonci do defenzivy a po následující roky bránili svá území nebo zpomalovali postup Spojenců k nim.¹

1.1 Bitva o Okinawu a konec války

V poslední fázi války na jaře roku 1945 proběhly v Tichomoří dvě vojenské operace, které měly za cíl obsadit území kontrolovaná Japonskem a dostat spojenecká vojska přímo k japonským ostrovům. První ofenziva se táhla od Šalamounových ostrovů až k Filipínám. Druhá ofenziva vedla přes centrální Tichomoří a postoupila až k souostroví Ió a stejnojmennému ostrovu.² Tento ostrov se po dobytí stal útočištěm amerických letadel poškozených během bojových akcí nad Japonskem. Obě ofenzivy se poté spojily a 1. dubna zaútočily na Okinawu, která již během války představovala pro USA důležitý strategický bod při plánované budoucí pozemní operaci na jednom z hlavních japonských ostrovů. Okinawa padla 21. června po necelých třech měsících usilovného boje. Útok zahrnoval jak vzdušné a námořní údery spojené s neustálým bombardováním japonských pozic, tak i vylodění pěších jednotek na březích ostrova.³

Na druhé straně se však vojska Spojenců setkala se značným odporem japonské

¹ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. 2. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-513-5. str. 265.

² Tamtéž.

³ TZENG, Megan. The Battle of Okinawa, 1945: Final Turning Point in the Pacific. *The History Teacher* [online]. November 2000, 34(1), str. 95–117. ISSN 0018-2745. [vid. 26.10.2017]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/3054378?seq=23#page_scan_tab_contents.

armády, připravené padnout při obraně své vlasti. Více než dostačujícím důkazem japonského odhodlání pak byly hromadné útoky japonských útočných jednotek, které byly v Japonsku nazývané *tokubecu kógekitai* (特別攻撃隊)⁴, a které zapříčinily pětinu všech ztrát Spojenců při boji o Okinawu. Někteří jejich členové spáchali při náletech sebevraždu a přitom zabili nejenom nepřátelské jednotky, ale i poškodili vojenskou techniku.⁵ Na Okinawě padlo přes 100 000 japonských vojáků a Američané ztratili přes 12 000 mužů.⁶

K tomu, aby se válka v Tichomoří vyvíjela příznivěji pro Spojence, pomohly Spojencům dva faktory. Prvním byla úspěšná separace Japonska od jeho kolonií a okupovaných území, a tím pádem odříznutí japonských ostrovů od jednotlivých základů a obchodních stanovišť, které se v Tichomoří nacházely. Kvůli tomu Japonsko ztratilo možnost plynule v této oblasti operovat. Přeprava vybavení, surovin a vojska se stala nemožnou, hospodářství kvůli tomu začalo upadat a další průběh války pro Japonce nevypadal příznivě.

Druhým důležitým faktorem bylo systematické bombardování japonských průmyslových center a obytných čtvrtí. Během roku 1944 cílené bombardování postupně zesilovalo a vyvrcholilo kobercovými nálety na Tokio v březnu roku 1945, při kterých zemřelo přes půl milionu japonských občanů. Důsledkem těchto náletů i ztracených kolonií byla pro Japonsko ztráta důležitých surovin, zejména ropy a uhlí. Průmyslová i vojenská výroba musela být pozastavena a kvůli úbytku potravin lidé hladověli.⁷ Japonsko bylo *de facto* poraženo, i když kapitulovat odmítalo.

Porážku si někteří představitelé japonské armády nepřipouštěli dokonce ani po svržení atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki v srpnu roku 1945, které americký prezident Harry S. Truman považoval za prostředek proti tomu, aby se opakovalo čerstvě zažité krveprolití na Okinawě.⁸ Císař Hirohito⁹ (裕仁) se však 14. srpna po konferenci ohledně konce či pokračování války rozhodl podpořit stranu prosazující kapitulaci a o den později ohlásil prostřednictvím rozhlasu konec války, který byl oficiálně potvrzen 2. září podepsáním kapitulace na palubě křižníku *Missouri*.¹⁰

⁴ Na Západě jsou tito letci dodnes známí pod označením *kamikaze*.

⁵ Reischauer a Craig, *Dějiny Japonska*, str. 266.

⁶ Tzeng, *The Battle of Okinawa...*, str. 95. U počtu obětí je nutné podotknout, že přesné počty se v mnoha zdrojích liší.

⁷ Reischauer a Craig, *Dějiny Japonska*, str. 266.

⁸ Tzeng, M. *The Battle of Okinawa...*, str. 100.

⁹ Posmrtně označovaný též jako Šówa (昭和 天皇, *Šówa tennó*).

¹⁰ Reischauer a Craig, str. 268–269.

1.2 Okupační správa

Japonci po válce, jakožto poražená strana konfliktu, očekávali pohrdání a nesmlouvavou okupaci doprovázenou odplatou USA za jejich tvrdohlavé pokračování ve válce. Realita však byla opačná a k okupaci Američané přistupovali daleko shovívavěji, než Japonci původně očekávali.¹¹ Spojené státy nejspíše nechtěly opakovat stejnou chybu jako s Německem po první světové válce, kdy značné reparace, kompletní demilitarizace a opovržení přispěly k tomu, aby se v Němcích zakořenilo myšlení, které o více než dvacet let později vedlo k následující válce. USA chtěly Japonsko přebudovat podle jejich demokratického vzoru, posílit parlamentní systém a odstranit z myslí Japonců totalitní ideologii. Zároveň chtěli Japonsko přeměnit na svého spojence v Tichomoří a upevnit tak své pozice v začínající studené válce se Sovětským svazem. V rámci tohoto přebudování byla zřízena okupační administrativa SCAP¹², do čela které byl jmenován generál Douglas MacArthur.¹³

Okupační správa provedla několik reforem, přičemž tou nejdůležitější bylo schválení nové ústavy v roce 1947. Ta vytvořila z Japonska, díky změně politického systému, skutečný demokratický stát. Kromě důležitých změn, jako je například možnost občanů zvolit si obě komory parlamentu nebo zaručení lidských práv, je dalším podstatným bodem také změna postavení císaře. Ten byl až do konce války považován v rámci japonského šintoismu za posvátného panovníka s božským původem. Již v roce 1946 byla zrušena absolutní moc císaře a nová ústava v roce 1947 ho poté zbavila veškerých zbývajících vládních pravomocí a pozice císaře se stala pouze symbolickou funkcí.¹⁴

Tím nejdůležitějším článkem, nacházejícím se v ústavě, je pro potřeby naší práce bezesporu 9. článek, ve kterém je stanoveno, že Japonsko a japonský lid se v rámci usilování o mezinárodní mír a pořádek zřikají práva vést válku a současně i práva udržovat pozemní, námořní i letecké jednotky. Jinými slovy se Japonsko muselo vzdát práva vést válku a jako prevenci nesmělo spravovat žádné ozbrojené složky.¹⁵ Tímto krokem si USA pojistily, že japonská vláda již nikdy novou válku nezačne, protože k tomu nebude mít dostupné prostředky. Bez armády by se však Japonsko nemohlo ani

¹¹ Tamtéž.

¹² Zkratka pro název Supreme Commander for the Allied Powers.

¹³ Reischauer a Craig, str. 270.

¹⁴ Reischauer a Craig, str. 272–273.

¹⁵ The Constitution of Japan. In: *Prime Minister of Japan and His Cabinet* [online]. Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat. [vid. 28.10.2017]. Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html.

bránit, pokud by bylo napadeno. Nejen z tohoto důvodu se USA rozhodly zřídit na japonských ostrovech (především na souostroví Rjúkjú) své základny a obranu Japonska zajišťovat samy, což potvrdila bezpečnostní smlouva o několik let později.

Ačkoli 9. článek zakazoval Japonsku udržovat jakékoli vojenské jednotky, skutečnost byla odlišná. Pro účely sebeobranu Japonska, stejně jako pro snížení počtu amerických jednotek schopných v případě potřeby okamžitě zasáhnout, vytvořila vláda Japonska v roce 1954 Síly sebeobranu¹⁶, které vzešly ze záložních policejních sborů. Nedlouho poté vešel v platnost Zákon o silách sebeobranu (自衛隊法, *Džieitaihó*), který zakazoval účast bezpečnostních sil v zahraničních misích a zdůraznil smysl tohoto útvaru pro obranné účely. Následná interpretace 9. článku schválená vládou v prosinci roku 1954 přeměnila bezpečnostní složky na vojenské jednotky a oficiálně uznala právo Japonska na sebeobranu za pomoci SDF.¹⁷

1.3 Japonsko-americká bezpečnostní smlouva

Dne 28. září 1951 podepsaly USA, Japonsko a další země mírovou smlouvu, která ukončila okupační správu a vrátila v dubnu 1952 Japonsku nezávislost. Ve stejný den byla mezi těmito dvěma státy podepsána ještě smlouva bezpečnostní. O tuto smlouvu velmi usiloval premiér Jošida Šigeru (吉田茂),¹⁸ který již za okupační vlády podporoval okupační správou navržené reformy.¹⁹ Tato smlouva japonskému lidu poskytla dlouhodobou záruku, že v případě nutnosti je armáda USA ochrání. Na druhou stranu však tato záruka neplatila opačně, tedy že v případě napadení USA musí Japonsko poskytnout stejnou formu obrany. Japonsko ani v souladu s článkem 9 nedisponovalo žádnou obrannou jednotkou, kterou by v případě ohrožení mohlo využít, takže se muselo plně spolehnout na pomoc Spojených států. Jošida však zároveň musel souhlasit s vytvořením japonských ozbrojených složek a především s umístěním vojenských základen, tedy i potvrzením americké vojenské přítomnosti na japonských ostrovech, která čítala více než 100 000 mužů.²⁰

Důvodem rozmístění základen na souostroví Rjúkjú byla především strategická

¹⁶ Znamé též pod zkratkou SDF nebo JSDF, která značí (Japanese) Self-Defense Forces.

¹⁷ AUER, James E. *The postwar rearmament of Japanese maritime forces, 1945–71*. New York: Praeger, 1973. ISBN: 0275286339. str. 76–78.

¹⁸ Premiér mezi lety 1946–1947 a 1948–1954.

¹⁹ Reischauer a Craig, str. 278.

²⁰ KAWASHIMA, Yutaka. *Japanese Foreign Policy at the Crossroads: Challenges and Options for the Twenty-First Century*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2005. ISBN 0-8157-4870-1. str. 26.

pozice jednotlivých ostrovů a zejména Okinawy, která se nachází v relativní blízkosti všech důležitých bodů ve východní Asii. V radiu Okinawy, ve kterém byly americké jednotky schopny v případě potřeby zasáhnout, se nachází města jako Peking, Tokio, Soul nebo Manila a společně s dalšími základnami v Tichém oceánu, které byly rozmístěny na Guamu, Havaji a v dnešní Korejské republice, tvořila Okinawa strategickou lokaci pro udržování míru a bezpečnosti v Tichomoří, neboť byly jednotky USA schopny včas zakročit proti případnému projevu nepřátelství.²¹

V první polovině roku 1960 došlo k revizi bezpečnostní smlouvy podepsané v roce 1951, které ovšem předcházely neshody napříč japonským politickým spektrem. Premiér Kiši Nobusuke (岸信介), který stál v čele vládnoucí LDS²² (自由民主党, *Džijúminšutó*), zažíval prudký pokles popularity a čelil tak značné kritice ze strany ostatních politiků i nespokojených občanů. Socialisté (日本社会党, *Nihonšakaitó*) požadovali nejenom odmítnutí revize, ale rovnou zrušení smlouvy s USA jako celku. Nechtěli, aby Američané zavlekli Japonsko do případné války, zvláště při silícím napětí sovětsko-amerických vztahů, a tudíž i větší hrozbě konfliktu.

Mimo sněmovnu svůj nesouhlas s ratifikací smlouvy vyjádřili i občané v Tokiu, kde se během května a června roku 1960 konaly masové demonstrace v počtu přes 100 000 protestujících. I přes všechny protesty však Kiši na revizi přistoupil a následně kvůli protestům i z funkce premiéra rezignoval. Ratifikovaná smlouva navazovala na smlouvu původní, pouze s několika rozdíly, které však pro Japonsko byly příznivé, jako například nutnost Spojených států zkonzultovat s japonskou stranou případné využití vojenských základen za účelem vojenských operací kdekoli v Asii.²³

V průběhu následující dekády rostl na USA tlak ohledně navrácení Okinawy a taktéž se vedly diskuze o přílišné závislosti Japonska na Spojených státech. Častým předmětem sporu byly americké základny a s nimi spojené rozšiřování vojenských letišť nebo jaderné pokusy v Tichomoří. Na Okinawě se do popředí dostaly demonstrace a silné nacionalistické cítění, které vyústilo ve zvolení komunistického starosty, jenž se velmi angažoval proti americké politice, do čela hlavního města Nahy. USA proto roku 1969 rozhodly o navrácení Okinawy Japonsku a v květnu 1972 tak předáním správy učinily.²⁴

²¹ Kawashima, *Japanese Foreign Policy at the Crossroads...*, str. 43.

²² Liberální demokratická strana založená roku 1955.

²³ Reischauer a Craig, str. 298.

²⁴ Reischauer a Craig, str. 302–303.

2 Dopady americké vojenské přítomnosti pro Okinawu do roku 1972

2.1 Úvod do okinawské problematiky

Americké vojenské základny jsou umístěny v jižní a střední části Okinawy, čímž zabírají podstatnou část ostrova včetně zemědělské půdy, důležité pro okinawské zemědělství a ekonomiku. Otázka ohledně zabrané půdy zůstává citlivou již od roku 1953, kdy okupační správa zkonfiskovala půdu více než 50 000 vlastníkům a kde více než polovina této půdy byla vhodná k zemědělským účelům. Američané sice platili původním majitelům renty, ty však nebyly vysoké a kvůli těmto malým částkám se konaly masové demonstrace proti základnám, které utichly až po získání suverenity po roce 1972, kdy japonská vláda převzala nad vyplácením rent kontrolu a zároveň tyto renty za půdu navýšila.²⁵

S rozsahem základen, které zabírají okolo 20 % rozlohy Okinawy, se dále pojí i dopravní problémy. Kvůli zvyšující se urbanizaci, probíhající několik posledních dekad, se vojenská technika, používaná na základnách, stále více dotýká místních komunit z hlediska dopravní vytíženosti a především hluku a znečištění. Z tohoto důvodu mají některé obce potíže s plánováním hospodářského nebo územního rozvoje.²⁶ Mimo dopravních problémů existuje také výrazný problém s hlukem, který způsobují zejména vojenská letadla. Kvůli častým stížnostem od obyvatel, kterých se tyto potíže týkají, se japonská vláda rozhodla vyplácet odškodnění těm, kterým soud potvrdil právo na náhradu za vzniklou škodu.²⁷

V prefektuře Okinawa se nachází 32 amerických základen, na kterých slouží necelých 50 000 členů vojenského personálu, čítající jak americké vojsko, tak i japonské obranné složky. Přes 25 % celkového počtu základen a přes 50 % vojenského personálu se pak nachází na hlavním ostrově Okinawa, který je domovem pro 90 % obyvatelstva prefektury. Většina z nich navíc žije právě ve střední či jižní části ostrova, kde se základny vyskytují nejvíce. Základny dále zabírají téměř 23 000 hektarů půdy, což podle informací z roku 2016 v přiložené tabulce níže odpovídá přibližně 18 % ostrova a 10 % prefektury

²⁵ PAJON, Céline. Understanding the Issue of U.S. Military Bases in Okinawa. *Asie. Visions* [online]. June 2010, 29(1), str. 1–22. ISBN: 978-2-86592-745-6. [vid. 6.12.2017]. str. 12. Dostupné z: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/understanding_the_issue_of_u.s._military_bases_in_okinawa.pdf.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ *Okinawa Prefectural Government* [online]. Washington D.C. Office. [vid. 7.12.2017]. Dostupné z: <http://dc-office.org/>.

Okinawa.²⁸ Z těchto informací lze tedy získat představu o tom, jak základny silně zasahují do běžného života místních obyvatel.

Number of Facilities <small>(As of March 2016)</small>	32 (including one USFJ-JSDF Joint Use Facility)
Area of the Facilities <small>(As of March 2016)</small>	22,988 Hectares <small>(Approx. 10 % of the total land area of entire Okinawa Prefecture) (Approx. 18 % of the total land area of Okinawa Main Island)</small> 31 facilities and 22,619.2 Hectares of which are used exclusively by the US Forces. <small>(Approx. 74.48% of exclusive-use facilities of US Forces in Japan)</small>
Population of Servicemembers, Civilians, and their Dependents <small>(As of June 2011)</small>	Total: 47,300 Servicemembers: 25,843 <small>(70.4% of USFJ total of 36,712)</small> Civilians: 1,994 Dependants: 19,463

Zdroj: Okinawa Prefectural Government

Ačkoli mnoho Okinawanů vyjádřilo svůj nesouhlas a negativní pohled na problematiku, vyskytla se i domněnka, že vláda v Tokiu pouze nedokázala efektivně vysvětlit obyvatelům ostrova výhody aliance s USA a informovat je o významné částce v řádech miliard dolarů, které Tokio prefektuře poskytlo jako kompenzaci za úskali spojené s provozováním základen, nemluvě o toku peněz z americké strany.²⁹

Události během druhé světové války, jmenovitě pak bitva o Okinawu, a obrovské ztráty na životech i majetku zanechaly v myslích Okinawanů nevraživé vzpomínky a nedůvěřivost jak vůči cizincům, tak i vůči japonské vládě, která v očích obyvatel mohla ostrov využít jako obrannou linii před nepřátelskými vojsky. Následná realizace základen a zabydlení amerických vojsk pak situaci jen nadále zhoršovaly. V následujících kapitolách se podíváme na konkrétní problémy z hlediska zmíněných třech aspektů, které nastaly od konce války až po současnost.

2.2 Dění ve společnosti do roku 1972

Již během bitvy o Okinawu se na tomto ostrově událo mnoho otřesných činů ze strany amerických vojáků, které byly tím prvotním impulzem pro nesouhlas a vlnu negativních reakcí ohledně americké přítomnosti v průběhu okupace i následující době

²⁸ Tamtéž.

²⁹ CHANTLETT-AVERY, Emma a RINEHART, Ian E. The U.S. Military Presence in Okinawa and the Futenma Base Controversy. *Asian Affairs* [online]. January 2016. str. 1–18. ISSN: 1477-1500 [vid. 7.12.2017]. str. 10–11. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R42645.pdf>.

po návratu ostrova japonské vládě. Činy, kterých se američtí příslušníci dopouštěli, by se daly shrnout do třech kategorií, zahrnujících usmrcení bezbranných a vzdávajících se lidí, dále masivní znásilňování žen a špatné zacházení s mrtvými, vězni či japonským obyvatelstvem celkově. Přesný počet jednotlivých obětí i případů válečných zločinů je však často kvůli nepřehledné situaci v době války a malému množství svědků těžké určit a velkým dílem tak počty závisí na výpovědích obětí či samotných viníků.³⁰

Je však nutné podotknout, že páchání těchto zločinů nebylo cílem amerického velení ani součástí rozkazů při útoku na Okinawu. Ve větší míře lze nalézt informace, kdy se americké vojsko chovalo k japonským civilistům přijatelně a přistupovalo k nim lépe, než některé oddíly japonských vojsk, využívající civilisty v rámci své obranné strategie. USA se tak nedopustily žádných zločinů proti lidskosti, neboť páchání jednotlivých trestných činů bylo označeno jako selhání jednotlivce či skupiny vojáků, kteří nedokázali ovládnout své emoce.³¹ Každopádně, agresivní jednání ze strany těchto skupin zanechalo v mnohých obyvatelích negativní vzpomínky i názory vůči americkým vojákům a v některých přetrvávají dodnes.

Jedním z ohavných činů, který byl na Okinawě v období bitvy páchán ve větší míře, bylo znásilňování japonských žen. Historici se shodují, že celkem bylo během několika měsíců znásilněno přes 10 000 žen.³² Časté byly případy, odehrávající se v podobném duchu – do vesnice, která byla obývána pouze dětmi, ženami nebo staršími obyvateli, protože mladí muži bojovali na frontě, vtrhlo americké vojsko. Ušetřeny nebyly ani ženy, které se vzdaly nebo se ukrývaly v jeskyních poblíž vesnic, a které nešťastně narazily na agresivní skupinu vojáků.³³ To, že se případy znásilnění odehrávaly ve větší míře, dokazuje skutečnost, že většina Okinawanů nad 65 let uvedla, že osobně zná nebo slyšela o ženě, která se stala těsně po válce obětí krutosti amerických vojáků. Počet případů však ve skutečnosti mohl být mnohem vyšší než se zde uvádí, neboť se místní obyvatelky zdráhaly cokoliv nahlásit, ať už ze strachu, ponížení či nedůvěry vůči japonským jednotkám.³⁴

I když se může často z výkladu dějin zdát, že japonští vojáci bojují až do konce a raději položí svůj život, než aby se vzdali, pravda je ve skutečnosti jiná. I mezi

³⁰ McLAUCHLAN A. Alastair. War Crimes and Crimes Against Humanity on Okinawa: Guilt on Both Sides. *Journal of Military Ethics* [online]. 2015, 13(4), str. 364. ISSN: 1502-7589. [vid. 10.3.2018].

³¹ Tamtéž.

³² WEBER, Mark. A Dark Secret of World War II Comes to Light. *Institute for Historical Review* [online]. 2000, 19(5), str. 25. [vid. 10.3.2018]. Dostupné z: http://www.ihr.org/jhr/v19/v19n5p25_secret.html.

³³ McLauchlan, *War Crimes...*, str. 364–365.

³⁴ Weber, *A Dark Secret...*, str. 25.

japonskými jednotkami se našli tací, kteří nechtěli zemřít. Dokazují to i počty japonských vojáků, kteří se během bitvy o Okinawu vzdali. Proti jiným bitvám v průběhu války v Tichomoří byly velice vysoké. Zatímco na jiných bitevních polích se Japonci obávali padnout do zajetí a i díky vysoké morálce se odmítali vzdát, situace na Okinawě byla opačná. S blížícím se koncem bitvy se pak po celém ostrově vzdávaly mnohem vyšší počty japonských vojáků, především z důvodu jejich neochoty padnout v již prohrané bitvě za ochranu Okinawanů, které mnozí vojáci ani nepovažovali za Japonce. S příslibem proviantu z americké strany pak hlasy po kapitulaci přehlušovaly i ty varující před krutostí, s jakou se Američané k zajatcům chovali.³⁵

Někteří vojáci Spojených států totiž zajatce zásadně nebrali nebo krátce po zajetí usmrtili a to vše za účasti přihlížejících velitelů, kteří v některých případech toto chování tolerovali. Mimo japonské vojáky pak to samé platilo i o skupinách civilistů, kteří se Američanům marně vzdávali. Taková situace se například udála v červnu roku 1945, kdy se desítky bezbranných obyvatel schovávaly v jeskyni na jihu země, odkud je Američané vytáhli a všechny povraždili. Stejně jako jsou vysoké počty vojáků, kteří se během bitvy vzdávali, je vysoké i číslo zajatců, kteří v zajetí umírali. To ostatně dosahuje v porovnání s dalšími bitvami v Tichomoří největší míry, podobně jako zmíněná kapitulace japonských armádních příslušníků.³⁶

Okrádání a zohavování mrtvých těl byla rovněž pravidelná činnost části americké armády. Vojáci z mrtvých těl sbírali různé válečné trofeje, kterými často byly tělesné ostatky mrtvých Japonců. Nejčastějším projevem barbarství bylo uříznutí ucha nebo vylomení zubů, ze kterých si pak někteří dělali náhrdelníky. Ale byli i tací, kterým válečné trofeje nestačily, a kteří chtěli jednoduše zesměšnit mrtvého Japonce či pomstít své padlé spolubojovníky močením do úst mrtvol či deformací genitálií. Mimo tyto barbarské trofeje pak do osobní sbírky vojáků často patřily pistole, vlajky nebo osobní odznaky japonských vojáků.³⁷ Okrádání mrtvých tak spolu s dalšími morálně i lidsky ohavnými činy přispěly k nedůvěře a negativnímu pohledu na americké vojsko, které se po válce jen prohloubily.

Ačkoli na poválečné Okinawě zaznívaly hlasy vyjadřující spokojenost s americkým osvobozením ostrova z rukou japonské vlády, těsně poté se situace obrátila, když Okinawané poznali všechny důsledky tohoto osvobození, spočívající v nastolení

³⁵ McLauchlan, *War Crimes...*, str. 366.

³⁶ McLauchlan, str. 365.

³⁷ McLauchlan, *War Crimes...*, str. 368.

americké nadvlády nad ostrovem. Místní obyvatelé tak chtěli Okinawu připojit zpět pod správu Japonska a v roce 1951 sepsala organizace, bojující za návrat, petici, kterou podepsalo téměř 200 000 místních obyvatel, což představuje 72 % tehdejších oprávněných voličů. Na výsledky petice však nikdo z vysokých ústavních činitelů Japonska nebo USA nebral ohled a Okinawané tak nenašli podporu ani v japonské vládě, na kterou se pravděpodobně spoléhali.³⁸

První větší protesty se konaly již ve 40. a 50. letech, kdy Američané zkonfiskovali půdu místním farmářům a jiným vlastníkům pro armádní účely, mnohdy i formou násilí. Podle výpovědí pamětníků, kterým je i například bývalý guvernér Okinawy v 90. letech, rozváželi Američané v období, následujícím po bitvě o Okinawu, místní přeživší obyvatele do přechodných táborů a poté započali konfiskaci soukromých pozemků pro stavbu armádních zařízení. Po návratu obyvatel zpět na své pozemky je čekalo překvapení v podobě ostnatých drátů, ohraničujících jejich pozemky, které nyní spravovalo americké vojsko.³⁹

Kromě použití síly neváhala americká strana přistoupit k podvodu. V 50. letech úřady vlastníkům půdy slíbily část hospodářského území v Bolívii, pomoc při emigraci a podpurné balíčky, to vše výměnou za přenechání půdy americkým silám. Lidi, kteří s tímto návrhem souhlasili a do Bolívie vyrazili, však většinou čekalo nemilé překvapení v podobě džungle místo orné půdy a marné čekání na slíbenou emigrační pomoc.⁴⁰ Po shrnutí informací tak lze celkově říci, že v roce 1953 patřilo Američanům zhruba 14 % celkové půdy, kterou získali prostřednictvím síly, podvodu nebo nákupu.⁴¹

V roce 1956 se Američané rozhodli zavést nový systém platby za půdu jejich majitelům. Ta spočívala ve vyplacení paušální sumy, tedy jednorázové platby jednotlivým vlastníkům pozemků, namísto pravidelné renty. Toto oznámení, společně s praktikou konfiskace půdy v předchozích letech, bylo pro místní organizace poslední kapkou a na Okinawě zavládly v červnu téhož roku masové demonstrace, kterých se zúčastnilo přes 160 000 obyvatel. Americká strana nakonec ustoupila a souhlasila s návratem k vyplácení renty. Tento ústupek však na počátku 60. let znamenal donucené vyhoštění

³⁸ TAKIZAWA, Makota. Okinawa: Reversion to Japan and Future Prospects. *Asian Survey* [online]. May 1971, 11(5), pp. 496-505. str. 497. ISSN: 00044687. [vid. 10.3.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2642984>.

³⁹ JOHNSON, Chalmers. *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire*. New York: Holt Paperbacks, 2004. ISBN: 978-0-8050-7559-5. str. 52.

⁴⁰ Johnson, *Blowback...*, str. 52–53.

⁴¹ COOLEY, Alexander. *Base Politics: Democratic Change and the U.S. Military Overseas*. 2. vyd. Ithaca: Cornell University Press, 2008. ISBN: 978-0-8014-4605-4. str. 146.

okolo 50 000 vlastníků půdy. Tím Američané ušetřili nejen na platbě renty, ale zároveň získali plné vlastnictví zhruba dvou třetin celkové půdy, na které armáda operovala.⁴²

Během války ve Vietnamu se opět zvedla vlna odporu vůči americké přítomnosti. Základny na Okinawě sice sloužily primárně jako zásobovací stanoviště a komunikační podpora pro probíhající válečnou operaci, nicméně Američané je chtěli využít i jako místo, ze kterého by vyráželo vojsko a probíhaly cílené útoky na Severní Vietnam. Přímá zkušenost s bombardováním však v mnohých japonských občanech nejspíše vzbudila sympatie vůči Vietnamcům a při prvním pokusu amerického letectva poslat v roce 1965 z Okinawy do Vietnamu bombardéry, se strhla negativní vlna ze strany místních obyvatel.⁴³

Protesty před základnou Kadena, kde se někteří z demonstrantů začali tlačit na bránu ve snaze dostat se dovnitř, způsobily odklad zahájení operace z americké strany. Druhý pokus byl po dalších protestech odložen a byl uskutečněn až o více než tři roky později. Tentokrát bombardéry úspěšně odstartovaly a podnikaly nálety na sever Vietnamu, nicméně odpor místních obyvatel a strach z možné sabotáže základen a prací na nich ze strany japonských pracovníků znamenal, že tato operace trvala pouze několik týdnů, než byla definitivně přerušena a základna se vrátila k podpůrné činnosti.⁴⁴

Před navrácením Okinawy se kromě sledované konfiskace půdy stalo mnoho jiných událostí, které si získaly mediální zájem. Jedná se o různé trestné činy nebo nešťastné incidenty, spáchané americkými vojenskými příslušníky. Za zmínku podobného incidentu stojí například vyhození palivové nádrže z amerického vojenského letadla nad vesnicí Jomitan v roce 1950, která svým výbuchem zabila jednoho člověka a zranila několik dalších. O rok později se pak stala ta samá nehoda ve vesnici Makiši, kde výbuch tentokrát způsobil vyhoření domu a smrt šesti lidí uvnitř. V obou případech šlo údajně o technický problém, ale místní média i obyvatelé přílehlých vesnic to vzhledem ke stejné nehodě před rokem za pouhou náhodu nepovažovali, nebo přinejmenším kritizovali technický stav amerických letadel.⁴⁵

Kromě zmíněných nehod, způsobených technickými problémy, jsou zaznamenány i případy, kdy američtí příslušníci spáchali trestný čin na japonských obyvatelích.

⁴² Cooley, *Base politics...*, str. 147.

⁴³ SARANTAKES, E. Nicholas. *Keystone: The American Occupation of Okinawa and U.S.-Japanese Relations*. College Station: Texas A&M University Press, 2000. ISBN: 978-0-89096-969-4. str. 142.

⁴⁴ Sarantakes, *Keystone...*, str. 143.

⁴⁵ *List of Main Crimes Committed and Incidents Concerning the U.S. Military on Okinawa - Excerpts* [online]. Okinawa Peace Network of Los Angeles. [vid. 10.3.2018]. Dostupné z: http://www.uchinanchu.org/history/list_of_crimes.htm.

Co se týče výčtu některých trestných činů zveřejněných v listu *The Okinawa Times* od roku 1955 do roku 1972, se až na výjimku několika let, stal každý rok trestný čin, který téměř vždy souvisel se smrtí japonského občana, a který byl nejčastěji spáchán americkým vojákem. Podle dostupných informací byli vojáci, kteří se trestných činů dopustili, ve většině případů shledáni vinnými a potrestáni vyloučením z armády a vězením nebo manuálními pracemi.⁴⁶

Rozsudky se však často dočkaly nespokojenosti japonských občanů, kterých se čin týkal. Dle jejich názoru byly tresty za vraždy příliš mírné, jako například trest za smrt šestnáctiletého školáka na cestě na školní kroužek ve městě Gušikawa, který byl v roce 1967 sražen vozidlem americké armády a svým zraněním podlehl. Řidič byl zatčen, ale odsouzen pouze k jednomu roku vězení. Nutno však dodat, že případ byl vyšetřován jako nehoda. O rok později zde byla přejeta čtyřletá dívka a o tři roky později otrásl stejným městem další případ, tentokrát ohledně šestnáctileté studentky, která byla pobodána mladým americkým vojákem. Trest tří let vězení se setkal s odporem místních obyvatel, kteří ještě měli v paměti nízký trest pro pachatele z předchozích let, ale kromě nesouhlasu s rozsudkem jim vždy nic jiného nezbylo, než se nakonec s rozhodnutím smířit.⁴⁷

2.3 Politická situace do roku 1972

Američané v 50. letech, kdy situace ohledně okupace Okinawy, americké správy a stavění základen byla stále velmi diskutovaným tématem, využívali své legislativní moci, aby předešli nepříjemným situacím, do kterých by je mohly přivést různé volby do politických funkcí konané na Okinawě. Takovým příkladem bylo zvolení politika Tengana Čoka v dubnu 1953 do sněmovny jako představitele ostrova. Tato volba byla první větší volbou po neúspěšné petici za navrácení Okinawy v roce 1951 a představovala další formu nesouhlasu s americkým velením, neboť Tengan byl horlivým zastáncem navrácení ostrova. Funkce se však nezhostil, protože americké úřady proti výsledkům voleb zasáhly a prohlásily je jako neplatné z důvodu dřívějšího odsouzení Tengana za jeho protiamerickou politiku. Podobná situace se poté stala o několik let později, kdy si Okinawané za starostu Nahy zvolili levicového politika Senagu Kamedžiróa (瀬長亀次郎), který měl podobné názory jako Tengan. Taktéž v tomto případě byly výsledky

⁴⁶ *List of Main Crimes...*

⁴⁷ Tamtéž.

po několika měsících anulovány a Senaga odvolán z důvodu svého dřívějšího pobytu ve vězení a za své politické názory.⁴⁸

Pokračující okupace a zabavení půdy se výrazně promítlo i do tehdejší politické situace na Okinawě. V 60. letech se začaly výrazněji ozývat tamní politické strany ohledně ukončení americké nadvlády, které bylo zakotveno v bezpečnostní smlouvě a navrácení správy ostrova zpět do rukou japonské vlády. Zatímco všechny politické strany souhlasily s návratem moci do Tokia, v otázce budoucnosti americké armády na území Okinawy se názory lišily. Liberálně demokratická strana Okinawy měla ve svém programu zachování stávající situace bez jakéhokoliv zásahu. Naopak levicově zaměřené strany, například komunisté a socialisté, chtěly využít jak rostoucí protiamerické nálady místních zemědělců, která byla zapříčiněna agresivním jednáním americké strany ohledně pozemků, tak i s tím spojené demonstrace, a požadovaly proto kompletní stažení jednotek z ostrova.⁴⁹

V roce 1965 navštívil Okinawu japonský premiér Sató Eisaku⁵⁰ (佐藤栄作), který tak učinil jako první premiér od konce druhé světové války. Primárním cílem cesty bylo získat národní podporu pro navrácení Okinawy a přesvědčit místní obyvatele o zájmu Tokia vyřešit americkou přítomnost. To se vcelku vydařilo i díky emočním projevům premiéra během svých proslovů k několika desítkám tisíc posluchačů a návštěvám památníků a míst, které se vážou k druhé světové válce.⁵¹ Politická levice však vedla vlastní kampaň proti premiérovi založenou na názorech Satóa, který byl po vzoru liberální strany zdrženlivý k odsunu amerických jednotek. Během jeho cest po ostrově tak komunisté a socialisté využili situaci a zorganizovali protesty proti vládě a americké okupaci, které do ulic přišlo podpořit okolo 10 000 lidí.⁵²

Demonstranti svolání levicí měli v plánu premiéra zajmout a vyhostit z ostrova. Během návštěvy Satóa na jedné z amerických základen, kde měl oficiální schůzku s tamními představiteli, se demonstranti shromáždili před hotelem, ve kterém měl premiér nocovat. Ten k hotelu vyslal svého vyjednaváče, kterému se podařilo rozpustit větší část demonstrantů. Kvůli zbylému počtu asi 1000 radikálnějších protestujících, kteří se pustili do boje s přivolanou policií, přenocoval premiér na americké základně, což jen posílilo nesouhlas a kritiku z řad levice. I přes tuto událost však měla premiérova návštěva

⁴⁸ Takizawa, *Okinawa: Reversion to Japan and Future Prospects...*, str. 498.

⁴⁹ Cooley, *Base Politics...*, str. 147.

⁵⁰ Post premiéra zastával mezi lety 1964–1972.

⁵¹ Sarantakes, *Keystone...*, str. 137.

⁵² Sarantakes, str. 138.

Okinawy i setkání s americkými příslušníky úspěch a lze to považovat za zlomový bod ve vyjednávání o navrácení Okinawy.⁵³ Po podepsání smlouvy, týkající se návratu Okinawy v roce 1972, politická levice prohrála a oslabila svoji pozici na politické scéně. Americké základny na území ostrova zůstaly, ale japonská vláda byla s výsledkem spokojena, neboť se nenaplnily negativní scénáře předpovídané levicovými stranami a majitelé půdy byli za pronájem stále placeni, stejně jako japonští občané pracující pro Američany.⁵⁴

2.4 Ekonomika Okinawy do roku 1972

Infrastruktura Okinawy, stejně jako ostrovní ekonomika, byla po válce ve velmi špatném stavu. Na ostrově bylo po skončení tvrdých bojů možno vidět zcela zničené školy, banky, obchody a obzvláště pak velkoobchodní a maloobchodní zařízení, které sloužily k produkci a distribuci zboží a surovin na Okinawě. Spolu s materiálními škodami tak velmi utrpěla i ekonomická oblast ostrova. S touto situací se na podzim roku 1945 potýkalo americké vojenské velení, které převzalo vládu na Okinawě a bezprostředně po válce jako svůj primární cíl označilo obnovu zdevastovaného ostrova. Taková operace však vyžadovala zřízení administrativních oddělení, vyčlenění příspěvků americké vlády a taktéž snahu o návrat obyvatel zpět do zničených oblastí, aby pomohli s restartem ekonomiky.⁵⁵

Dostatek jídla pro obyvatele a jejich soběstačnost v produkci nejen potravin, ale i jiných základních věcí pro život, byl jedním z prvotních úkolů, které měla vojenská vláda v plánu zrealizovat. Obnova orné půdy a její následné obdělávání se tak stalo prioritou, neboť místní zemědělská produkce se velkou měrou podílela na ekonomice ostrova, ačkoliv v době před válkou nestačila pokrýt celkové potřeby ostrova a určité množství potravin se muselo na Okinawu dovážet. Americké velení při obnovování zemědělství zásobovalo Okinawu dovezenými potravinami a zřizovalo zemědělské spolky, které se měly o správu orné půdy postarat. Současně se vláda starala také o obnovu rybářských spolků, dodala jim materiál, opravila lodě a postavila rybářské základny v produktivních lokalitách, neboť rybolov je pro Okinawu stále důležitou činností v potravinářské oblasti, včetně exportu do zahraničí.⁵⁶

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Sarantakes, str. 192.

⁵⁵ WEISS, Leonard. U.S. Military Government on Okinawa. *Far Eastern Survey* [online]. July 1946, 15(15), pp. 234-238. ISSN: 03628949. str. 235–236. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3023329>.

⁵⁶ Weiss, *U.S. Military...*, str. 236.

Zatímco probíhala obnova infrastruktury, při níž se americké velení zpočátku zaměřilo na výstavbu nových škol, začínala také relokace obyvatel zpět do obnovených oblastí. Mnoho Okinawanů našlo během války útočiště v severních částech ostrova, kde boje nedosahovaly takových rozměrů, nebo uprchlo na japonské hlavní ostrovy či na Mariánské ostrovy, z nichž nejdříve začal jejich návrat domů. K březnu roku 1946 pak plán relokace probíhal v plném proudu a desítky tisíc obyvatel se vrátily zpět do svých domovů. Současně již v lednu 1946 bylo postaveno nebo opraveno celkem 90 škol, aby se zajistila pravidelná docházka zhruba 65 000 dětí.⁵⁷ Společně s vyškoleným personálem a za pomoci Okinawanů, s nimiž americké složky kvůli jazykové bariéře těžce, ale přece spolupracovaly⁵⁸, měla vojenská vláda velký podíl na obnově válkou zničené Okinawy, neboť právě ona v první řadě způsobila její úpadek.

Na konci šedesátých let, kdy se návrat Okinawy zpět pod japonskou správu zdál jako reálná možnost v horizontu několika let, sílily i obavy z negativních ekonomických důsledků, pokud by se Američané z ostrova kompletně stáhli. Obavy dosáhly takových rozměrů, že se dokonce zformovala skupina s názvem Společnost pro ochranu okinawského života, která předpokládala snížení příjmů obyvatel o 50 %, ztrátu přes 100 000 pracovních míst pro vládní úředníky i dělníky a také zvýšení cen konzumního zboží.⁵⁹ Na ostrově se platilo americkým dolarem, takže změna na japonský jen se skeptikům zdála krajně nevýhodná a způsobila by podle nich chaos.⁶⁰ Nutno však podotknout, že v této době ještě nebyl určen rok ani dojednaná specifika navrácení Okinawy, takže tyto katastrofické scénáře bylo nutno brát s rezervou, neboť údaje byly vyčísleny s ohledem na možné úplné stažení amerických jednotek, včetně všech základen a politického vlivu.

Američané svými kroky po válce způsobili vlnu negativních reakcí na jejich přítomnost na Okinawě. Konfiskace půdy, stavba základen, zásahy do politiky i trestné činy jsou důvodem demonstrací a protestů proti americké správě, se kterou byli Okinawané nespokojeni. Ačkoli se USA zasloužily o obnovu infrastruktury i nastartování hospodářství Okinawy, počet negativních bodů spojených s americkou správou převyšoval ty pozitivní.

⁵⁷ Weiss, *U.S. Military...*, str. 237.

⁵⁸ Weiss, str. 238.

⁵⁹ Takizawa, *Reversion to Japan...*, str. 502.

⁶⁰ Takizawa, str. 503.

3 Dopady americké vojenské přítomnosti pro Okinawu po roce 1972 až do současnosti

3.1 Dění ve společnosti po roce 1972

Mezi lety 1972 až 2015 bylo na Okinawě evidováno celkem 676 leteckých incidentů, které se též týkaly základen Kadena a Futenma, jež byly mimo násilné incidenty spojovány i se stížnostmi obyvatel ohledně vysokého hluku, jak bylo zmíněno na začátku druhé kapitoly. Kromě nehod vojenských letadel trápily obyvatele Okinawy i lesní požáry způsobené testy munice vojenských složek, které spálily zhruba 4000 hektarů půdy a vypustily škodlivé substance do okolí. Obyvatelé Okinawy tak stále trpí nadměrnou zátěží, vyplývající z přítomnosti a provozu amerických vojenských základen.⁶¹

Nadměrný hluk, pocházející ze startujících letadel, a denní letecké operace, především na základně Kadena, přispěly také k rozporu mezi americkým vojskem a obyvateli přilehlých vesnic. V 80. letech podali obyvatelé vesnic Kadena a Čatan oficiální stížnost na nadměrný hluk a znečištění, které americké stroje způsobují. Až o šestnáct let později japonská vláda vyhradila z rozpočtu téměř 1,5 miliardy jenů, které rozdělila mezi stěžovatele a jejich rodiny. Takto velká částka měla zabránit i možným budoucím stížnostem, neboť letadla pokračovala v operacích i v pozdních večerních hodinách a japonská vláda nemohla vzhledem k uzavřené bezpečnostní smlouvě do provozu základen zasahovat.⁶²

Další protesty se týkaly ohrožení životního prostředí okolo základen a především pak ostrova Torišima. Američané skladovali a v rámci cvičení používali střelivo z ochuzeného uranu. Během několika měsíců na přelomu let 1995/1996 pak nejvíce těchto střel bylo vypáleno na Torišimě. Zprávy o uranových cvičeních zaplnily přední stránky novin nejen v Japonsku, ale také v USA. Cvičení bylo provedeno i přesto, že se USA zavazovaly použít takto nebezpečnou munici pouze na území Spojených států. Na šíření této zprávy v médiích a současně kvůli obavám z reakcí Japonců, odpověděla americká armáda odklizením použité munice z ostrova Torišima, ale podařilo se jí odstranit jen malou část. Toto cvičení však mělo negativní důsledek pro japonskou

⁶¹ *U.S. Military Base Issues in Okinawa* [online]. Okinawa Prefectural Government. [vid. 15.3.2018]. Dostupné z: <http://dc-office.org/basedata>.

⁶² Johnson, *Blowback...*, str. 48.

vládu, neboť čelila kritice, že vůbec tato cvičení připustila, a do médií pak musela oznámit výši škod způsobenou uranovým střelivem.⁶³

Okinawané se také dlouhodobě ozývají proti rizikům, která s sebou přinášejí letecké operace v okolí základen. Jedním z větších a mediálně sledovanějších incidentů byl pád helikoptéry poblíž místní univerzity v roce 2004. Jakmile vyšla najevo skutečnost, že nehoda byla zapříčiněna lidským selháním a špatnou údržbou na základně Futenma, dav o počtu téměř 30 000 demonstrantů vyšel do ulic a požadoval okamžité uzavření základny. K této vyhrocené situaci přispěl také fakt, že americká strana uzavřela místo nehody a odmítala dovnitř pustit místní vyšetřovatele. Nutno však podotknout, že letecké havárie nejsou na území Okinawy příliš časté, alespoň co se týče nehod, které se dostanou na veřejnost.⁶⁴

Okinawa navíc i nadále zaznamenává opakované incidenty a nehody mezi členy armádních složek USA a mezi civilními složkami, které se přímo či nepřímo dotýkají japonského obyvatelstva. Od návratu Okinawy do rukou japonské vlády v roce 1972 došlo k červnu roku 2016 k 5896 trestným činům, z nichž 574 je označováno jako zločin proti lidskosti. Za poslední krutý zločin figurující v této statistice lze považovat událost z dubna 2016, kdy byl americký civilní dělník obžalován ze znásilnění a následné vraždy dvacetileté studentky. V červnu téhož roku pak následovaly masové demonstrace místních obyvatel.⁶⁵

Případ brutálního znásilnění a vraždy dvanáctileté šolačky třemi příslušníky amerických vojenských sil v roce 1995 způsobil v 90. letech největší vlnu protestů od konfiskace půdy v 50. letech. Antiamerická nálada zůstávala od dob okupace stále přítomnou mezi místními obyvateli a také v politických kruzích na Okinawě. Násilné případy spáchané americkou armádou proto byly těmito skupinami sledované a jednotlivé strany či organizace se velkou měrou podílely na zveřejnění těchto činů a poskytnutí informací co možná největšímu počtu občanů. Týkalo se to i situací, kdy američtí příslušníci podle výpovědí obyvatel nedokázali respektovat tamní způsob života, a občasných incidentů, kdy se někteří rasisticky vymezovali proti místním obyvatelům.⁶⁶

Zločin spáchaný v září roku 1995 však kvůli své krutosti vzbudil na ostrově velké pozdvižení a vyvolal masové protesty, kterých se zúčastnilo přibližně 85 000 Okinawanů,

⁶³ Johnson, str. 49.

⁶⁴ Cooley, str. 158.

⁶⁵ *U.S. Military Base Issues in Okinawa* [online]. Dostupné z: <http://dc-office.org/basedata>.

⁶⁶ GLOSSERMAN, Brad. Anti-Americanism in Japan. In: Steinberg, I. David. *Korean Attitudes Toward the United States: Changing Dynamics*. Routledge, 2005, str. 38. ISBN: 978-0-7656-1436-0.

kterí opět vyšli do ulic s cílem vynutit si uzavření amerických základen.⁶⁷ Událost s sebou přinesla i další specifikum, kterým byla značná podpora a sympatie obyvatel ze zbylých částí Japonska, především pak z hlavního města Tokia a zároveň i neziskových organizací vystupujících proti americkému působení v Asii.⁶⁸

Místní novinové deníky, které se navíc daly svými články považovat za antiamerické, rychle plnily zprávy o znásilnění. Během dvou měsíců, následujících po této hroživé události, vydaly listy *The Okinawa Times* až 348 článků týkajících se tohoto případu. Z celkového počtu se však pouze deset článků primárně zaměřovalo na fakta související s případem, zatímco zbytek zdůrazňoval nutnou změnu v otázce základen. Ačkoliv byly zprávy na Okinawě plně incidentu ze září, zbytek pevninských novin a médií se případu tak velikou měrou nevěnoval. Změna nastala až poté, co se o případ začala zajímat americká média a incident se objevil v novinách *New York Times* a *Washington Post*. Jakmile se zpráva začala šířit po USA, japonská média okamžitě zareagovala a rozšířila povědomí o případu po celé zemi.⁶⁹

Přibližně do roku 1995 bylo evidováno více jak 4700 trestných činů a incidentů spojených s americkou armádou. V článku deníku *The Okinawa Times* lze dohledat, že se oproti minulému zmíněnému časovému období, až na výjimečný rok 1977, stal každý rok nějaký zločin nebo incident spojený s americkými vojenskými příslušníky. První vražda se udála v září roku 1972 několik měsíců po navrácení ostrova, kdy byl zastřelen příslušník japonských obranných sil, nacházející se v táboru Hansen, který slouží jako výcvikový tábor pro americké vojsko. Posledním zaznamenaným činem, který také z celého součtu vzbudil největší ohlas médií a vyvolal masové demonstrace, bylo znásilnění a vražda školačky v roce 1995.⁷⁰

Proti výčtu negativních incidentů, které souvisejí s americkým vojskem na japonském území, je vhodné zmínit i opačný pohled na věc, tedy situaci, kdy byla americká přítomnost vítána. Veřejné mínění se po ničivém zemětřesení a následné vlně cunami v březnu roku 2011 výrazně proměnilo a ocenilo japonsko-americkou spolupráci při záchranných operacích. Záchranná akce nazvaná Operace Tomodači (トモダチ作戦, *Tomodačisakusen*) byla vůbec první reálnou situací, kdy vzájemně spolupracovaly letecké jednotky SDF i americké armády. Vojsko Spojených států poskytlo jak stanice na

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Johnson, *Blowback...*, str. 37.

⁶⁹ Cooley, str. 154–155.

⁷⁰ *List of Main Crimes Committed and Incidents Concerning the U.S. Military on Okinawa - Excerpts* [online]. Dostupné z: http://www.uchinanchu.org/history/list_of_crimes.htm.

doplnění paliva pro helikoptéry, tak i transport potřebného vybavení a japonských vojenských a záchranných jednotek na postižená místa. Do akce se zapojilo zhruba 24 000 příslušníků americké armády, z nichž část sídlí na základně Futenma či Kadena na Okinawě, spojovaných s mnoha kontroverzními událostmi. Vůbec poprvé se americké vojsko zodpovídalo a přijímalo rozkazy přímo od japonského velení.⁷¹

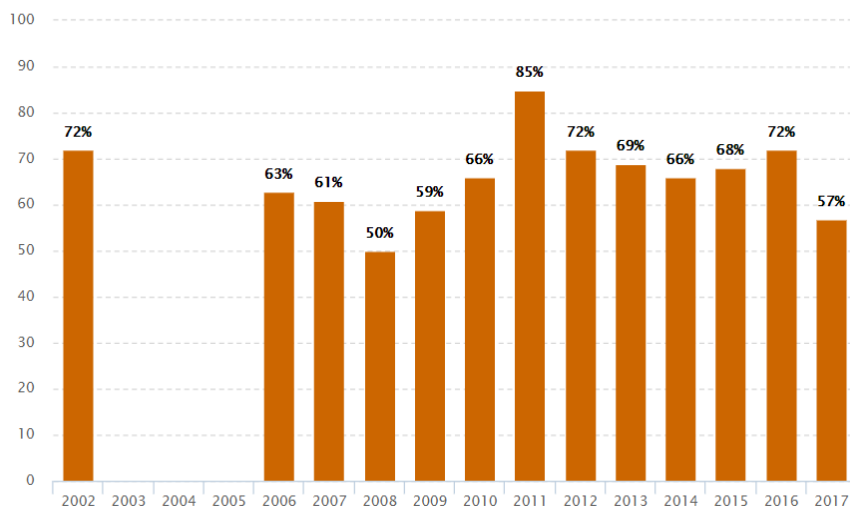
Vysoký počet zachráněných životů a rovněž změna veřejného mínění v Japonsku svědčí o faktu, že společná operace byla úspěšná. Po delší době negativního pohledu na americkou přítomnost, úzce souvisejícího také s problémy se základnou Futenma, se podle vládního průzkumu ze září a října roku 2011 názor japonských obyvatel změnil k lepšímu. V prvním větším průzkumu, který se konal po březnové katastrofě, a jehož se zúčastnilo několik tisíc respondentů, se 82 % dotázaných vyjádřilo k otázce ohledně jejich postoje vůči USA pozitivně. Pouze 16 % respondentů přímo odpovědělo, že na USA mají negativní názor, což bylo nejméně v historii.⁷²

Podobně hovořila čísla i v americkém průzkumu, který provedl The Pew Research Center. V průzkumu za rok 2011 se 85 % dotázaných Japonců vyjádřilo pozitivně o svém postoji vůči USA a současně 87 % respondentů odpovědělo přívětivě, co se týče názoru na americké občany. Pokud se podíváme na souhrn všech odpovědí, procento lidí vyjadřujících se zcela negativně je nejmenší za poslední dekádu těchto průzkumů. To platí i o pozitivních reakcích, které jsou v roce 2011 nejpočetnější za období let 2002–2017.⁷³

⁷¹ CHANTLETT-AVERY, Emma a RINEHART, Ian E. The U.S.-Japan Alliance. *Asian Affairs* [online]. February 2016. ISSN: 1477-1500 [vid. 15.3.2018]. str. 17. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33740.pdf>.

⁷² FACKLER, Martin. Japan Poll Finds Record Good Will for U.S. *The New York Times* [online]. 4. prosince 2011. ISSN: 0362-4331. [vid. 15.3.2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/12/05/world/asia/japanese-poll-finds-a-rush-of-good-will-for-us.html>.

⁷³ *Global Indicators Database* [online]. USA: Washington DC, 2017. [vid. 15.3.2018]. Dostupné z: <http://www.pewglobal.org/database/indicator/1/country/109/>.

Zdroj: Pew Research Center – Global Indicators Database

Razantní změna přístupu se pak projevila v dalším průzkumu, který pravidelně realizuje japonská stanice NHK. Z výsledků z roku 2012 vyplývá, že větší část dotázaných by chtěla posílit spolupráci mezi oběma zeměmi. Nutno však podotknout, že zmíněné průzkumy se konaly v rámci celého Japonska a výsledky průzkumů na samotné Okinawě hovoří jinak. Co se týče otázky spolupráce, odpovědi sice nebyly tak negativní, jaké lze například nalézt v průzkumech těsně po navrácení administrativy, ale v porovnání se zbytkem země by se daly označit jako skeptické. V názoru na spolupráci byli Okinawané rozdělení na dvě poloviny.⁷⁴ Společná operace Japonska a USA tedy dokázala zlepšit veřejné mínění a současně poukázala na dobrou spolupráci mezi oběma zeměmi, která vnesla naději na možné prohloubení budoucí kooperace. U obyvatel ostrova se však nic zásadního v jejich názorech nezměnilo.

Negativnější pohled Okinawanů na otázky spojené s americkou přítomností se ukazuje v dalších průzkumech, které NHK provedla. Zatímco ve druhé polovině minulého století se většina dotázaných vyjádřila k pokračující americké přítomnosti jako k nepotřebné či nebezpečné intervenci, po roce 2000 se situace změnila a mnozí ji hodnotí jako neodvratný fakt, i když spíše z důvodu ustavičného odkladu přesunu základů a vojáků, než ze změny názoru.⁷⁵ To ostatně dokládají odpovědi na otázku ohledně přesunu a snížení počtu základů, v nichž si nadpoloviční většina nemyslí, že by se situace

⁷⁴ KONO, Kei a KOBAYASHI, Toshiyuki. Okinawa and Security: 40 Years after Reversion [online]. Public Opinion Research. NHK Broadcasting Culture Research Institute, April 2013. [vid. 15.3.2018]. str. 19. Dostupné z: https://www.nhk.or.jp/bunken/english/reports/pdf/report_13040101.pdf.

⁷⁵ Kono a Kobayashi, *Okinawa and Security...*, str. 23.

někam posunula.⁷⁶ Ve většině případů mají obyvatelé Japonska mimo Okinawu mnohem pozitivnější přístup k alianci i americké přítomnosti, ale oba průzkumy za rok 2012 se shodují, že je nutné alespoň omezit množství základen na ostrově a minimálně je zredukovat na počet, který lze nalézt ve zbylých částech Japonska.⁷⁷

3.2 Politická situace po roce 1972

Vražda školačky na Okinawě v roce 1995 přinesla kromě spáchaného trestného činu i další skandál v podobě vyjádření velitele ozbrojených sil v Tichomoří, admirála Richarda C. Mackeho. Poté, co se o případ začala zajímat média a on se měl k činu, způsobeném jeho podřízenými, vyjádřit, pronesl nevhodné stanovisko, ve kterém vojáky kritizoval, že za peníze použité k pronájmu auta, které bylo součástí zločinu, si mohli nějakou dívku zaplatit. Pouhých pár hodin po tomto výroku byl z funkce odvolán. Toto vyjádření však bylo v japonských médiích utlumeno a admirálův výrok nebyl citován, pouze se podala informace o jeho odvolání. Taktéž bylo zdrženlivé i vyjádření politiků, za které označil výrok jako nepřijatelný mluvčí ministra zahraničí Takeši Nakane.⁷⁸

Kromě médií se o případ začaly zajímat i neziskové organizace, které po vraždě v následném dialogu o amerických základnách hrály též důležitou roli. Feministické hnutí na Okinawě, jež sdružovalo místní ženy bojující proti vojenskému násilí, se spojilo s dalšími podobnými organizacemi sídlícími v Koreji nebo na Filipínách. Všechny tyto spojené organizace poté poskytly podporu politikovi, který nepřímo zastupoval jejich názory a postoje. Tím politikem byl guvernér prefektury Okinawa, Óta Masahide⁷⁹ (大田昌秀), jehož protiamerické výstupy a svolávání masových protestů, včetně protestů reagujících na vraždu školačky, se nelíbily jak americké straně, tak i japonské vládě v Tokiu.⁸⁰

Óta, cítící silnou podporu od nevládních organizací, nechal vypsat v září 1996 místní referendum ohledně uzavření amerických základen. Chtěl tím potvrdit negativní náladu místních obyvatel a poslat Tokiu jasný vzkaz, že Okinawané již nechtějí trpět americké jednotky v jejich prefektuře. Vzhledem k pomoci místních médií i zmiňovaných

⁷⁶ Kono a Kobayashi, str. 29.

⁷⁷ Kono a Kobayashi, str. 27.

⁷⁸ MOLOTSKY, Irvin. Admiral Has to Quit Over His Comments On Okinawa Rape. *The New York Times* [online]. 18. listopadu 1995. ISSN: 0362-4331. [vid. 25.3.2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/11/18/world/admiral-has-to-quit-over-his-comments-on-okinawa-rape.html>.

⁷⁹ Guvernér Okinawy mezi lety 1990–1998.

⁸⁰ Cooley, *Base Politics...*, str. 155.

nevládních organizací, které apelovaly na občany, aby přišli vyjádřit svůj názor, byl Óta přesvědčený o úspěchu. Nicméně hlasy na druhé straně konfliktu, které si uvědomovaly i jistá pozitiva, která základny přinášejí, zahájily proti referendu vlastní kampaň. Nejznámější politická strana, která vystupovala proti okinawskému referendu, byla LDP⁸¹, jenž poukazovala na příliš zobecněné referendum, které nehledí na následky takového rozhodnutí. K LDP se přidaly i další subjekty na Okinawě, jako byli někteří majitelé pozemků dostávající slušné renty za pronájem, místní podnikatelé těžící z amerických příspěvků nebo japonští pracovníci na amerických základnách. Účast v referendu o této nejdiskutovanější otázce posledních desetiletí pak dosáhla jen lehce nad 50 %, přičemž se někteří vyjádřili proti zrušení. To bylo pro mnohé překvapením a pro odpůrce základen obrovskou porážkou.⁸²

Óta Masahide pak o dva roky později utrpěl další politickou porážku, neboť se ve volbách na guvernéra Okinawy utkal s kandidátem, kterého podporovala vládnoucí LDP, Inaminem Keiichim (稲嶺惠一). Ten svoji kampaň založil na popření nerealistických představ Óty ohledně základen a snížením 9% nezaměstnanosti díky svým kontaktům ve vládě. Zároveň však na svého protikandidáta neútočil a nezpochybňoval jeho dosavadní práci ve funkci guvernéra. Óta, který vsázel především na vlastenectví, prohrál volby se 46 % hlasů a ve funkci ho tak nahradil Inamine, čímž skončila jedna výrazná protiamerická éra na Okinawě.⁸³

3.2.1 Politické diskuze ohledně základny Futenma

Na konci roku 2013 nastal průlom v dohodě mezi Spojenými státy a Japonskem ohledně pokračování plánu, který měl za cíl vyřešit dlouhodobě se táhnoucí problém s přemístěním základny Futenma na Okinawě. Guvernér Okinawy Nakaima Hirokazu (仲井眞弘多) totiž povolil na základě vyjednávání rozmístění techniky a prozatimní skládky odpadu, nutné k vybudování nové stanice místo Futenmy na otevřeném moři poblíž pobřeží. Nová základna, která by měla vzniknout na břehu řídky obydlené oblasti Henoko, by se měla stát úlevou pro hustě zabydlenou jižní část Okinawy, neboť v průběhu desetiletí, kdy se postupně zasahovalo do obytných oblastí v okolí Futenmy, se zvýšily stížnosti místních obyvatel a taktéž i rizika leteckých nehod. Povolení výstavby od guvernéra Nakaimy tak dalo prostor vládám v Tokiu i Washingtonu

⁸¹ Zkratka označující Liberální demokratickou stranu.

⁸² Cooley, str. 156.

⁸³ LOVEMAN, Brian. *Strategy for Empire: U.S. Regional Security Policy in the Post-Cold War Era*. Lanham: Rowman and Littlefield, 2004. str. 191-192. ISBN: 978-0-8420-5177-4.

pokračovat v plánu na vrácení pozemků zpět do rukou majitelů nebo místních úřadů a současně udržení podobné hodnoty vojenských zařízení na Okinawě. Podle příslušné dohody z dubna 2013 by však nová základna v oblasti Henoko neměla být dokončena dříve než v roce 2022.⁸⁴

Společně s přemístěním základny Futenma se začalo také hovořit o změně umístění přibližně 9000 amerických vojáků z Okinawy mimo japonské území. Podle armádních představitelů by se vojáci měli přesunout na základny na Guamu, do Austrálie či na Havaji, aby splnili dlouhodobé cíle armády pokrýt v oblasti Tichomoří širší spektrum z politických i praktických důvodů. Americký Kongres však v roce 2011 zmrazil financování projektu z důvodu nepřesných plánů ohledně celkové částky na výstavbu základny na Guamu a celého přesídlení. Svůj postoj přehodnotil až o tři roky později poté, co mu byly předloženy konkrétní plány přesídlení. Armáda tak mohla čerpat i finanční pomoc od japonské vlády, která z rozpočtu uvolnila část peněz na plánované přemístění amerického vojska.⁸⁵

Větší část obyvatel Okinawy nebyla s rozhodnutím guvernéra Nakaimy o pouhém přesunu základny, nikoliv o jejím úplném uzavření, spokojena, ať už z důvodu pokračující americké přítomnosti, nebo z dopadu na životní prostředí, vzhledem k poloze nové základny na břehu moře. Ve volbách roku 2014 pak svůj jasný nesouhlas dali znát ve volbách, které vyhráli odpůrci této relokalizace. Obsadili tak místa v dolní komoře a současně se změnil i guvernér Okinawy, kdy poraženého Nakaimu nahradil Onaga Takeši⁸⁶ (翁長雄志). Onaga, který celou svoji politickou kariéru vystupoval ostře proti americké přítomnosti, pak v říjnu roku 2015 zastavil projekt výstavby nového zázemí pro budoucí americkou základnu, který byl schválen jeho předchůdcem. Ačkoli je pravděpodobné, že vláda v Tokiu najde jistý způsob kompromisu či se jí podaří právní cestou obejít tento Onagův krok, jde o další dlouhodobé zdržení v rámci přesunu základen, neboť otázka ohledně Futenmy tím zůstává na mrtvém bodě.⁸⁷

Situace je o to více komplikovaná, neboť vláda premiéra Abeho již do této problematiky investovala značné množství času i peněz, nutných například k přesvědčení bývalého guvernéra Nakaimy, že souhlas s výstavbou v oblasti Haneko je krok správným směrem. S příchodem mnohem skeptičtější osoby na pozici guvernéra se situace stává

⁸⁴ Chantlett-Avery a Rinehart, *The U.S.-Japan Alliance*, str. 22–23.

⁸⁵ Chantlett-Avery a Rinehart, str. 23.

⁸⁶ Onaga byl před zvolením na post guvernéra dlouholetým starostou hlavního města Nahy.

⁸⁷ Chantlett-Avery a Rinehart, *The U.S.-Japan Alliance*, str. 23.

složitější a existuje reálné riziko zániku celého projektu, což samozřejmě vrhá negativní stín na politickou situaci uvnitř Japonska především z pohledu USA. V důsledku toho zde vzniká riziko mnohem tvrdšího nesouhlasu ze strany obyvatel ostrova, který by mohl způsobit například jednostranné akce ze strany vlády bez vědomí Okinawy.⁸⁸

V současné době spolu SDF a americká armáda sdílí společné základny, jako je například letecká základna Jokota v západní části prefektury Tokio, ale společné základny jsou v Japonsku spíše výjimkou.⁸⁹ Tuto skutečnost pak zmiňují zahraniční odborníci, podle kterých by sdílení základen mohlo vést ke zlepšení společných operací, snížení tlaku na obyvatele v okolí základen a především k vylepšení veřejného mínění na alianci obou zemí. Kontroverze, kterou s sebou američtí vojáci přinášejí, by se tak umístěním japonských jednotek po boku těch amerických mohla utlumit a zároveň by se zlepšily vzájemné vztahy.⁹⁰

V opačné rovině však existují názory, které zmiňují i nevýhody této bližší spolupráce. Tou zásadní, na které se shodla většina kritiků, je kromě kulturních rozdílů především rozdíl ve vojenských pravomocích. Japonci, kteří stále nemohou mít regulérní armádu jako jiné země, podléhají jasným pravidlům, týkajících se všech druhů vojenských operací. Američané, kteří se na pravidlech pro Japonsko též v minulosti podíleli, se řídí dohodou SOFA⁹¹ a mají větší flexibilitu i možnosti, do kterých lze zařadit například preventivní útok.⁹²

3.3 Ekonomika Okinawy po roce 1972

Převážná většina obyvatel na Okinawě dnes na důsledky, které s sebou přineslo navrácení Okinawy, nahlíží pozitivně. Jedním z hlavních důvodů je ekonomická stabilita a zlepšení celkové ekonomiky na ostrově. Krátce po navrácení Okinawy zpět japonské vládě panovala na ostrově nejistota ohledně vývoje ekonomické situace v budoucích letech. Zatímco v horizontu několika let po navrácení ostrova se podle průzkumů životní situace Okinawanů výrazně nezlepšila nebo se dokonce zhoršila, v následující dekádě došlo k jejímu zlepšování a v 90. letech se situace zcela obrátila ve velmi kvalitní životní úroveň. Zasloužil se o to desetiletý rozvojový plán vymyšlený japonskou vládou, který

⁸⁸ Chantlett-Avery a Rinehart, str. 24.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ BLAIR, Dennis C. a KENDALL, James R. *U.S. Bases in Okinawa: What Must be Done, and Quickly*. Washington: Sasakawa Peace Foundation, 2015. str. 9–10. ISBN: 978-0-9966567-3-3.

⁹¹ Status of forces agreement, neboli dohoda o umístění vojenských jednotek hostitelskou zemí na území cizího státu.

⁹² Chantlett-Avery a Rinehart, str. 24.

měl zajistit ekonomickou soběstačnost ostrova. Plán byl spuštěn ještě v průběhu roku 1972, ale následujících pět let se příznivé výsledky nedostavily. Ty začaly přicházet až ve druhé fázi plánu, kdy se růst japonské ekonomiky jako celku začal zpomalovat, což ale nepostihlo Okinawu. Zde se naopak po krátkou dobu prudce zvyšoval, což mělo v konečném důsledku pro ostrov pozitivní účinek.⁹³

Zásluhou rozvojového plánu a finanční pomoci ze strany japonské vlády se na ostrově zlepšovala infrastruktura a dopravní systém. Okinawa jako jediná prefektura nebyla propojena systémem železnic, a proto se zaměřovala na kvalitu silniční dopravy. Oprava silničních cest a zpevnění povrchů se tak stalo prioritou a na konci 80. let bylo na Okinawě přibližně 65 % opravených a zpevněných silnic, což znamenalo o 20 % více v porovnání s národním průměrem. Zaměření na dopravu pak sehrálo roli v propagaci turismu, kdy se počet zahraničních turistů zvýšil během 16 let od navrácení ostrova téměř o pětinasobek, tedy na necelé 2 400 000 turistů za rok. V roce 1988 navíc začaly být příjmy z turismu výnosné, neboť roční příjem činil 15,5 %, zatímco příjem vztahující se k vojenské oblasti činil 9 %.⁹⁴ Samotný výnos z turismu se stále zvyšuje, především propagací ostrova místní vládou v médiích a je tedy vyšší než příjem, týkající se provozu základen. Současná ekonomika Okinawy již není tak závislá na amerických příspěvcích, jak tomu bylo kdysi.⁹⁵

Příjmy z provozu základen však na začátku 90. let představovaly stále důležitou část okinawské ekonomiky, konkrétně pak nájem za půdu využitou k vojenským účelům a platy pro japonské pracovníky, kteří na základnách pracovali. Jakmile vypršela platnost smlouvy ohledně pronájmu pozemků, většina majitelů se rozhodla kvůli příjmům smlouvu prodloužit. Oba faktory tak zaznamenaly zřetelný nárůst v období dvaceti let od návratu ostrova. Navzdory tomu se však podíl z příjmu pocházejícího z provozu základen na celkových příjmech prefektury již příliš nezvyšoval a za poslední dvě dekády dokonce poklesl o 10 %. Jednou z příčin pak mohl být například fakt, že ačkoli byla vojenská přítomnost Američanů na ostrově z fyzického hlediska značná, ekonomický podíl stále klesal i z důvodu zlepšující se ekonomické situace ostrova, která směřovala k nezávislosti

⁹³ WATANABE, Akio. The Okinawa Reversion and After: An Assessment of the Record During the Past Two Decades. In: *Commemorative Events for the Twentieth Anniversary of the Reversion of Okinawa* [online]. Tokyo: JIIA, 1992. [vid. 25.3.2018]. str. 37. Dostupné z: http://www.jcie.org/researchpdfs/Okinawa/1992_20AnnivOkinawaReversion.pdf.

⁹⁴ Watanabe, *The Okinawa Reversion...*, str. 37–38.

⁹⁵ *Okinawa Prefecture* [online]. Okinawa Prefectural Government. [vid. 25.3.2018]. Dostupné z: <http://www.pref.okinawa.jp/site/chijiko/kichitai/documents/panf-1.pdf>.

na americké straně. Pozitivní přínos amerických příspěvků na místní ekonomiku se tak stal v 90. letech předmětem debat.⁹⁶

Ekonomické hledisko mezi americkou stranou a obyvateli Okinawy je soustředěno na konfiskaci půdy pro účely využití americkou armádou. Získání japonské půdy Spojenými státy je datováno ukončením druhé světové války a mírovou smlouvou s Japonskem. Konflikt ohledně konfiskace a následného rozestavění základen započal brzy po válce a pokračuje i dnes. Japonská vláda musí ročně vynaložit přibližně dvě miliardy dolarů, aby pokryla náklady nutné k provozu amerických základen na svém území.⁹⁷ Podle údajů z roku 2013 zaplatila i americká strana stejnou částku, která sloužila k výbavě a potřebám vojáků v rámci jejich každodenní služby na japonských ostrovech. K pravidelným splátkám se Japonsko zavázalo v dohodě pod zkratkou SMA⁹⁸, která bývá japonskou vládou ratifikována jednou za tři až pět let.⁹⁹ Poslední obnova této dohody proběhla v prosinci 2015, kdy se obě strany dohodly na pokračování finanční podpory amerických základen i vojenských operací v podobné výši jako v předešlých letech.¹⁰⁰

Japonsko též ve velkém nakupuje americký zbrojní arzenál určený pro obranné účely. V období let 2010–2014 se částka, kterou Japonsko ročně vynakládalo na obrannou techniku z USA, pohybovala průměrně okolo miliardy dolarů. Podle amerického vedení má jeho armáda s jednotkami SDF více společné zbrojní výbavy, než s kterýmikoliv jinými spojenci. V posledních letech navíc odkupuje mnohem dražší výbavy, které pak používá ve společných cvičeních na amerických základnách. Zde se již cena za jednotlivé položky šplhá k miliardám dolarů. Příkladem mohou být desítky nových stíhaček F-35 nebo několik bezpilotních letadel.¹⁰¹ Vzhledem k americké přítomnosti je pak tento obchod oboustranně výhodný, neboť USA vyvázejí zbrojní arzenál ve velkém a Japonsko se s pořízenou technikou může naučit lépe a snadněji pracovat, protože ji používají sami Američané na svých základnách.

V průběhu let 2016–2020 zaplatí Japonsko 1,6 miliardy dolarů ročně a dalšími 175 miliony přispěje na program zlepšení vojenských zařízení. Konkrétní roční suma pro

⁹⁶ Watanabe, *The Okinawa Reversion...*, str. 39.

⁹⁷ LEVIN, Carl. Inquiry Into U.S. Costs and Allied Contributions to Support the U.S. Military Presence Overseas. In: *United States Senate Committee on Armed Services* [online]. United States Senate, 2013. [vid. 25.3.2018]. str. 39. Dostupné z: <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/REPORT-FOR-POSTING-4-16-2013-WITH-5-14-2013-CORRECTION.pdf>.

⁹⁸ Zkratka pro Special Measures Agreement, který zaručuje příspěvky Japonska na provoz amerických základen.

⁹⁹ Levin, *Inquiry...*, str. 41.

¹⁰⁰ Chantlett-Avery a Rinehart, *The U.S.-Japan Alliance*, str. 21.

¹⁰¹ Chantlett-Avery a Rinehart, str. 20.

tento program nebyla mimo minimální částky stanovena, takže o výši rozhoduje vláda v Tokiu, stejně jako o jednotlivých projektech, které mají být finančně podpořeny. Podle vývoje měnového kurzu jen-dolar se výše celkového příspěvku odhaduje na hodnotu mezi 1,7–2,1 miliardy dolarů. Z roční zprávy senátního výboru pro ozbrojené síly Spojených států z roku 2013 vyplývá, že se výdaje ze strany USA také postupně zvyšují.¹⁰²

Po navrácení správy ostrova zpět japonské vládě se situace ohledně amerických základů dodnes příliš neposunula. Vedou se mnohé diskuze ohledně ekonomických dopadů, které s sebou provoz základů přináší, ale na jednoznačném závěru se ekonomové shodnout nedokáží. Současně se také liší politické názory mezi japonskou vládou a guvernérem Okinawy, které pouze prodlužují vyjednávání mezi USA a Japonskem o omezení počtu základů, či o jejich přesunu do méně obydlených oblastí. Ačkoli se prokázala fungující spolupráce mezi oběma stranami při cunami v roce 2011, což zlepšilo celkový dojem na americkou přítomnost napříč Japonskem, Okinawané vůči tomu zůstávají stále skeptičtí a nevidí v blízké budoucnosti šanci na změnu této situace.

¹⁰² Tamtéž.

Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit důsledky, které s sebou přináší provoz amerických vojenských základen na ostrově Okinawa, a to z hlediska společenského, politického a ekonomického. Ačkoli se tato problematika týká období po druhé světové válce, v práci jsou též zmíněny události během války, které nastiňují pozadí celé situace a pomáhají lépe pochopit podstatu zkoumaného aspektu. Vítězstvím ve druhé světové válce totiž Američané získali kontrolu nad japonskými ostrovy a postupně zde začali rozšiřovat svá útočiště v podobě vojenských základen, z nichž největší počet lze dnes nalézt stále na Okinawě.

Již během bitvy o Okinawu páchali někteří američtí vojáci kruté činy na japonských civilistech či vojácích, které společně se zničením značné části budov zanechaly v místních obyvatelích nepříjemné vzpomínky. Tyto události lze považovat za první příčinu negativních pocitů, kteří místní obyvatelé chovali vůči Američanům. Ty se pak v části obyvatel ostrova ještě prohloubily, neboť s platností nové ústavy se USA rozhodly zřídít na japonských ostrovech své vojenské základny a poslat na ně značný počet vojáků. S pozdějším podpisem bezpečnostní smlouvy pak celý proces posvětil i premiér Jošida a to i přes nevoli obyvatelů Okinawy, neboť právě Okinawa slouží dodnes jako místo s největší koncentrací základen.

V době americké okupační správy nad Japonskem se USA angažovaly na obnově ostrova a možnosti pro válečné uprchlíky vrátit se zpět do míst, které byli nuceni opustit. Americká vláda vyčlenila na obnovu Okinawy dostatek peněz, které pomohly alespoň k částečnému restartu ekonomiky i běžného života na ostrově. Vzhledem k vysokému počtu základen se místním obyvatelům naskytla možnost nechat se zde zaměstnat, což spolu s příjmy, které plynuly z provozu základen, a které americká strana pravidelně prefektuře zajišťovala, lidé na ostrově oceňovali. I když se ekonomická stránka ostrova po válce díky USA zlepšila, situace ve společnosti byla opačná. Americkou přítomnost provázely během okupační správy demonstrace a protesty, které začaly již v 50. letech. Protesty byly mířeny jak proti konkrétním základnám, které byly spojovány s kontroverzemí, tak proti americkému působení celkově. USA využívaly Okinawu v rámci své zahraniční politiky, ale místním obyvatelům se především nelíbila situace na ostrově. Trestné činy, nehody vojenských dopravních prostředků a chování

amerických vojáků byly společně s neochotou a přílišnou nečinností japonské vlády hlavními důvody demonstrací.

V době před návratem Okinawy zpět pod správu japonské vlády, a taktéž i po návratu, se vyskytly obavy z ekonomického propadu, který by s návratem mohl nastat. I proto se realizoval rozvojový plán, který nakonec přinesl ekonomickou stabilitu a zlepšil životní podmínky občanů, což dokazují provedené průzkumy i statistiky japonské ekonomiky. Díky zlepšené infrastruktuře i propagaci turismu tak počet turistů od 80. let výrazně stoupl, což se pozitivně promítlo na ekonomické soběstačnosti ostrova. Spolu s tím začaly dodnes probíhající diskuze ohledně důležitosti příjmů z provozu základen, které jsou sice již menší, než z dalších odvětví ekonomiky, ale stále představují významný podíl.

Dodnes také na Okinawě probíhají protesty a demonstrace proti americkým základnám, které souvisejí s trestnými činy vojáků nebo s důsledky jejich provozu, jako je například zvýšená hlučnost. V průzkumech ohledně základen lze také spatřit rozdíl v názorech mezi obyvateli ostrova a zbytkem Japonska. Zatímco Japonci mimo Okinawu se k americké přítomnosti staví přívětivěji, obyvatelé ostrova mají více skeptický pohled. Ačkoli se v posledních letech mluví o přesunu vojáků i základen mimo obydlené oblasti, část obyvatel se staví negativně i proti tomuto návrhu a chtějí kompletní stažení vojsk. To je však v rozporu s politikou japonské vlády, která bývá kritizována za zdlouhavé vyjednávání bez zdárného výsledku, což obyvatelé Okinawy dávají najevo ve volbách, například zvolením protiamerického guvernéra.

Situace na Okinawě je tak dodnes předmětem mnoha diskuzí, které souvisejí se všemi zkoumanými aspekty. V ekonomické oblasti je Okinawa do jisté míry samostatná, příspěvky z americké strany však nadále pokračují a odborníci se nedokáží shodnout, jak důležitý příjem to ve výsledku pro Okinawu znamená. Demonstrace a protesty trvají dodnes a ačkoli již vlády obou zemí jednájí ohledně zlepšení situace, například přesunem vojáků, obyvatelům ostrova připadají tato jednání příliš zdlouhavá a bezvýsledná. Na druhou stranu však část obyvatel americkou přítomnost vítá či se k ní staví neutrálně, především pak z vděčnosti za pomoc po zemětřesení v roce 2011 i za poskytnutí ochrany japonských ostrovů.

Resumé

This bachelor thesis deals with the issue of the American military presence on the island of Okinawa and the consequences it brings with regard to economic, social and political aspects. The first chapter describes the historical background, especially the Battle of Okinawa and events following the World War II. The second chapter focuses on the period before 1972 before Okinawa reversion, and the third chapter follows the period after 1972 until the present. The second and third chapters are then divided into sections according to the three aspects examined.

Keywords: Okinawa, American military bases, economy, politics, society

Seznam použitých zdrojů

Literatura a odborné články

1) AUER, James E. The postwar rearmament of Japanese maritime forces, 1945–71. New York: Praeger, 1973. ISBN: 0275286339.

2) BLAIR, Dennis C. a KENDALL, James R. U.S. Bases in Okinawa: What Must be Done, and Quickly. Washington: Sasakawa Peace Foundation, 2015. ISBN: 978-0-9966567-3-3.

3) COOLEY, Alexander. Base Politics: Democratic Change and the U.S. Military Overseas. 2. vyd. Ithaca: Cornell University Press, 2008. ISBN: 978-0-8014-4605-4.

4) FACKLER, Martin. Japan Poll Finds Record Good Will for U.S. The New York Times [online]. 4. prosince 2011. ISSN: 0362-4331. [vid. 15.3.2018].

Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/12/05/world/asia/japanese-poll-finds-a-rush-of-good-will-for-us.html>.

5) GLOSSERMAN, Brad. Anti-Americanism in Japan. In: Steinberg, I. David. Korean Attitudes Toward the United States: Changing Dynamics. Routledge, 2005. ISBN: 978-0-7656-1436-0.

6) CHANTLETT-AVERY, Emma a RINEHART, Ian E. The U.S. Military Presence in Okinawa and the Futenma Base Controversy. Asian Affairs [online]. January 2016. str. 1–18. ISSN: 1477-1500 [vid. 7.12.2017]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R42645.pdf>.

7) CHANTLETT-AVERY, Emma a RINEHART, Ian E. The U.S.-Japan Alliance. Asian Affairs [online]. February 2016. ISSN: 1477-1500 [vid. 15.3.2018]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33740.pdf>.

8) JOHNSON, Chalmers. Blowback: The Costs and Consequences of American Empire.

New York: Holt Paperbacks, 2004. ISBN: 978-0-8050-7559-5.

9) KAWASHIMA, Yutaka. Japanese Foreign Policy at the Crossroads: Challenges and Options for the Twenty-First Century. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2005. ISBN 0-8157-4870-1.

10) KONO, Kei a KOBAYASHI, Toshiyuki. Okinawa and Security: 40 Years after Reversion [online]. Public Opinion Research. NHK Broadcasting Culture Research Institute, April 2013. [vid. 15.3.2018]. Dostupné z: https://www.nhk.or.jp/bunken/english/reports/pdf/report_13040101.pdf.

11) LEVIN, Carl. Inquiry Into U.S. Costs and Allied Contributions to Support the U.S. Military Presence Overseas. In: United States Senate Committee on Armed Services [online]. United States Senate, 2013. [vid. 25.3.2018]. Dostupné z: <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/REPORT-FOR-POSTING-4-16-2013-WITH-5-14-2013-CORRECTION.pdf>.

12) LOVEMAN, Brian. Strategy for Empire: U.S. Regional Security Policy in the Post-Cold War Era. Lanham: Rowman and Littlefield, 2004. ISBN: 978-0-8420-5177-4.

13) McLAUHLAN A. Alastair. War Crimes and Crimes Against Humanity on Okinawa: Guilt on Both Sides. Journal of Military Ethics [online]. 2015, 13(4). ISSN: 1502-7589. [vid. 10.3.2018].

14) MOLOTSKY, Irvin. Admiral Has to Quit Over His Comments On Okinawa Rape. The New York Times [online]. 18. listopadu 1995. ISSN: 0362-4331. [vid. 25.3.2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/11/18/world/admiral-has-to-quit-over-his-comments-on-okinawa-rape.html>.

15) PAJON, Céline. Understanding the Issue of U.S. Military Bases in Okinawa. Asie. Visions [online]. June 2010, 29(1), str. 1–22. ISBN: 978-2-86592-745-6. [vid. 6.12.2017]. Dostupné z: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/understanding_the_issue_of_u.s._military_bases_in_okinawa.pdf.

16) REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. Dějiny Japonska. 2. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-513-5.

17) SARANTAKES, E. Nicholas. Keystone: The American Occupation of Okinawa and U.S.-Japanese Relations. College Station: Texas A&M University Press, 2000. ISBN: 978-0-89096-969-4.

18) TAKIZAWA, Makota. Okinawa: Reversion to Japan and Future Prospects. Asian Survey [online]. May 1971, 11(5), pp. 496-505. ISSN: 00044687. [vid. 10.3.2018]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2642984>.

19) TZENG, Megan. The Battle of Okinawa, 1945: Final Turning Point in the Pacific. The History Teacher [online]. November 2000, 34(1), str. 95–117. ISSN 0018-2745. [vid. 26.10.2017]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/3054378?seq=23#page_scan_tab_contents.

20) WATANABE, Akio. The Okinawa Reversion and After: An Assessment of the Record During the Past Two Decades. In: Commemorative Events for the Twentieth Anniversary of the Reversion of Okinawa [online]. Tokyo: JIIA, 1992. [vid. 25.3.2018]. Dostupné z: http://www.jcie.org/researchpdfs/Okinawa/1992_20AnnivOkinawaReversion.pdf.

21) WEBER, Mark. A Dark Secret of World War II Comes to Light. Institute for Historical Review [online]. 2000, 19(5) [vid. 10.3.2018]. Dostupné z: http://www.ihr.org/jhr/v19/v19n5p25_secret.html.

22) WEISS, Leonard. U.S. Military Government on Okinawa. Far Eastern Survey [online]. July 1946, 15(15), pp. 234-238. ISSN: 03628949. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3023329>.

Další internetové zdroje

The Constitution of Japan. In: Prime Minister of Japan and His Cabinet [online]. Cabinet Public Relations Office, Cabinet Secretariat. [vid. 28.10.2017].

- Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html.
- Okinawa Prefectural Government [online]. Washington D.C. Office. [vid. 7.12.2017].
Dostupné z: <http://dc-office.org/>.
- List of Main Crimes Committed and Incidents Concerning the U.S. Military on Okinawa - Excerpts [online]. Okinawa Peace Network of Los Angeles. [vid. 10.3.2018].
Dostupné z: http://www.uchinanchu.org/history/list_of_crimes.htm.
- Okinawa Prefecture [online]. Okinawa Prefectural Government. [vid. 25.3.2018].
Dostupné z: <http://www.pref.okinawa.jp/site/chijiko/kichitai/documents/panf-1.pdf>.
- U.S. Military Base Issues in Okinawa [online]. Okinawa Prefectural Government. [vid. 15.3.2018].
Dostupné z: <http://dc-office.org/basedata>.
- Global Indicators Database [online]. USA: Washington DC, 2017. [vid. 15.3.2018].
Dostupné z: <http://www.pewglobal.org/database/indicator/1/country/109/>.